

ABD ÇİN REKABETİNDE YENİ GELİŞMELER

GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki yarışma her iki toplumu da temel yaklaşımlar itibarıyla farklı etkilemeye başladığı görülmektedir. Başat küresel güç olma özelliğini sürdürmek isteyen ABD ile her alanda kendisine meydan okumaya başlayan Çin arasında rekabetin getirdiği **etkileşim farklı bir şekilde oluşmaya** başlamıştır. Her iki ülke de teknoloji yarışmasına dönen ve yapay zekâ gibi henüz uygulama kuralları belirlenmemiş alanlarda yeni kuralları vaaz edecek konuma gelebilmek amacıyla amansız bir rekabet içine girmişlerdir. Rekabet ayrıca tarafların birbirlerine teknoloji alanında erişebilirliği kısıtlarken hasımda etkin gördükleri politikaları benimsemeleri yoluyla zıtların birleşimi (oxymoron) şeklinde de oluşmaktadır.

Bunun en tipik örneği, ABD'nin bir zamanlar uyguladığı ancak uzun bir süredir terk ettiği "sanayi politikası" uygulamalarını, Çin'in başarılarının anahtarı olarak kabul ederek, yeniden gündeme getirmesidir. Böylece aralarındaki yarışma, her iki ülkenin de geleneksel yaklaşımlarının dışına çıkarak farklı uygulamalara yöneldikleri görülmektedir.

Son gelişmeler Financial Times'ın saygın ekonomi yazarı Rachman'ın, Çin ve ABD arasındaki yarışa dair ilginç tanımlamasını kanıtlar niteliktedir. Rachman, Çin'in "stratejik düzeni" değiştirebilmek için mevcut "ekonomik düzenin" muhafaza edilmesini, diğer taraftan ABD'nin mevcut "stratejik düzenin" kendisine sağladığı hâkimiyet durumunu muhafaza edebilmek için "ekonomik düzenin" değiştirilmesini amaçladığını ileri sürmektedir.²

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1257/Bozkurt+Aran>

² G. Rachman; "America is the revisionist power on trade", Financial Times, 13 Mayıs 2019.

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

REKABETİN TARAFLARDA YARATTIĞI DÖNÜŞÜM

Çin'i ele alalım. Yirmi-birinci yüzyılın başlarında dünyanın üretim merkezine dönüşmesi sonucunda sağladığı zenginleşmenin, **Çin'in ideolojik yaklaşımlarda da değişim yaratacağı ve daha liberal bir topluma dönüşeceği ümidi** ile başlayan süreç, günümüzde farklı şekilde gelişmeye başlamıştır. Batılı demokratik ülkeler, Çin'i uluslararası toplumun bir parçası olması halinde, küresel anlamda daha uyumlu ve barışçıl bir ortamın yaratılacağı düşüncesindeydiler. Bu amaçla Çin'i Bretton Woods sistemi (Dünya Bankası Uluslararası Para Fonu ve bugünkü haliyle Dünya Ticaret Örgütü) dâhil uluslararası kuruluşlara girmeye adeta teşvik ettiler.

Gerçekten Çin bu dönemde dünyanın üretim üssü konumunu pekiştirmiş, küresel anlamda iki numaralı ekonomik güç haline gelmişti. Bununla beraber Çin'deki gelişmeler beklentileri kanıtlayan yönde olmamış, sistem ideolojik olarak yumuşamamış ve neo-liberal sistemin kabul edilebilir bir parçası haline geleceği beklentisi karşılık bulmamıştı. Çin Komünist Partisinin Yirminci Kongresinde bu husus net olarak belirginlik kazanmış ve **Çin de otokrat bir yönetimin** bütün özellikleri ortaya çıkmaya başlamıştır.

ABD ve Çin arasındaki mücadele teknoloji alanında da iyice kızıştığı görülmektedir. Bu alandaki gelişmelerin, doğrudan askeri uygulamalara dönüşme olasılığı dolayısıyla rekabet **teknoloji yarışmasına dönüşerek farklı bir anlam** kazanmıştır. Özellikle teknolojik alanda hızlanan ve "chip" teknolojisi ile iyice şekillenen yarışmada, Biden Yönetimi geri düşmemek amacıyla neo-liberal sistem ile uyumlu olmayan ve devlet müdahalesine fazlasıyla dayalı farklı bir yaklaşımı uygulamaya başlamıştır. ABD'li yöneticiler bu **yaklaşımı kısaca yeni "sanayi politikası"** olarak tanımlamaktadır.

İlginç olan Biden Yönetimi'nin -Çin'in sanayi politikası yanıt verebilmek amacıyla- giderek Çin'in uygulamalarını örnek almaya başlayan bir yaklaşımı benimsemesidir. Böylece ABD ve Çin arasında giderek hız kazanan ekonomik yarışmanın, 70 yıldır kabul gören ve "Washington Mutabakatı" ile de vurgulanan neo-liberal sistemin dışına çıkılarak, sanayide kamu müdahalesine geçerlilik kazandırdığı görülmektedir. ABD tarafı bu farklı uygulamalarını Çin ile rekabetin getirdiği bir zorunluluk olarak ifade etmektedir.

ÇİN'DEKİ GELİŞMELER (ÇİN KOMÜNİST PARTİSİNİN 20'NCİ ULUSAL KONGRESİ)

Beklendiği gibi 16-22 Ekim 2022 tarihleri arasında yapılan 20'inci Çin Komünist Partisi (ÇKP) Ulusal Parti Kongresi sonunda Başkan Şi Jinping **üçüncü dönem Başkanlık** görevi onaylanmıştır. Çin Komünist Partisinin yaklaşık 97 milyon üyesini temsilen Kongreye 2296 delege katılmıştır. Başkan Şi, Mao Zedong'dan sonra en uzun dönem Başkanlık görevini üstlenmiş olmaktadır. Gözlemciler Başkan Şi'nin yönetiminin üç dönemle sınırlı kalmayacağını Başkanlığı hayat boyu sürdürmeyi sağlayacak siyasi alt yapıyı oluşturduğunu ifade etmektedir. Mao Zedong'dan bu yana Başkanlık görevi için sürdürülen süre kısıtlaması da böylece ortadan kalkmış olmaktadır.

Başkanı Şi Kongre'yi "Çin ulusunun büyük uyanışı" olarak nitelendirmiş. Yeni dönemde Çin Yönetiminin önceliğinin, **ekonomi ve ideoloji konularında pragmatik bir yaklaşım yerine, güvenlik ve siyasi konular** olacağını vurgulamıştır.

Kongre öncesinde özellikle "yolsuzlukla mücadele" savı ile karşıt olma potansiyeli taşıyan kıdemli şahısların tasfiye edildiğinden Başkan Şi'nin "karar organlarını" kolaylıkla kendisine bağlı kimselerden oluşturduğu belirtilmektedir. Böylece kıdem ve liyakatin ikinci sıraya bırakıldığı ifade edilmektedir.

Başkan Şi konuşmasında ÇKP'nin liderliğinin yeni dönemde “zayıf, içi boş ve sulandırılmış” anlayıştan uzak olduğunu da vurgulamaya özen göstermiştir. Ayrıca bugüne kadar sistemin uygulamalarından farklı olarak kendisine bir varis seçmemiş olması da dikkat çekmektedir.

Şi'nin Politbüro Daimi Komite üyelerinin ilanı izleyen dönemde, Çin hükümetinin borsaları desteklemek için müdahalesine rağmen; Hong Kong borsası %8,3 ve Çin'in en büyük borsası olan Şanghay Bileşik Endeksi %4'e düşmüştür. ABD'de işlem gören Çin hisse senetleri %15 değer kaybetmiştir³. İş dünyasının gelişmeler ve Kongre sonuçları hakkında ilk tepkisinin olumlu olmadığı anlaşılmaktadır.

Başkan Şi yapmış olduğu konuşmada Yönetimin bundan sonrası için öncelikleri konusunda ipuçları vermiştir.

- Şi konuşmasında **Çin'in Batılı ülkelerle “hesaplaşma” aşamasının yaklaştığını** bu bakımdan güvenlik ve askeri konulara öncelik tanınacağını belirtmiştir. Batılı ülkelerle anlaşmazlık alanlarını sadece Tayvan, Güney Çin Denizi'ndeki sürtüşmeler ve Sincan'daki insan hakları ihlallerine ilişkin Batının tepkisi olarak tanımlamadığı anlaşılmaktadır. Biden yönetiminin yakın zamanda yürürlüğe koyduğu Çin'in ileri teknoloji ürünlerine ulaşmasını engelleyen ihracat yasakları ile belirginleşen ABD'nin “Çin'i çevreleme stratejisine” de karşı duyulan tedirginliği de net şekilde ifade etmiştir. 6 Ekim tarihinde yaptığı uzun konuşmada⁴ Başkan Şi **Çin'in Batılı teknolojilerden arındırılması** sürecinin hızlandırılacağını vurgulamıştı. Önümüzdeki dönemde ekonomik “ayrışma” anlayışının hız kazanacağı anlamına gelmektedir.
- Şi dış politika konusunda, beklendiği gibi Çin'in çıkarlarına güçlü göndermeler yapmıştır. Çin Denizindeki hâkimiyetini pekiştirmeye yönelik iddialı ifadelerine ilaveten Japonya ile aralarında ihtilaf bulunan Senkaku adaları ve Tayvan konusunda iddialarını güçlü bir şekilde tekrarlamıştır.
- Şi Batılı liberal ülkelerin gerilemeye başladığı ve Çin yükselişini sürdüreceği inancını vurgulamıştır. Başkan Şi'nin “utanç yüzyılına” sık atıfta bulunması yeni dönemde liberal Batı ülkeleri ile ilişkilerini “**şikâyet temelli milliyetçilik**” anlayışının egemen olduğu farklı bir zemine oturtacağı anlamına geldiği belirtilmektedir. Tayvan konusunu gündemde tutmak bu yaklaşımın doğal bir ögesi oluşturmaktadır. Çin'in başat egemen güç olma iddiası ile yeni dönemde küresel kuralları resen oluşturmayı önceliğini kaydetmiştir.
- Şi'ye göre Batı demokrasileri tarafından kendi çıkarlarını korumak amacıyla İkinci Dünya Savaşından sonra oluşturulan başta Bretton Woods olmak üzere mevcut küresel kurumların etkinliklerinin azaltılması veya yerlerine Çin tarafından yeni kurumlar oluşturulması hedeflenmelidir.
- Başkan Şi, servet ve gelir eşitsizliklerini yumuşatmayı amaçlayan çeşitli çabaları içeren “**Ortak Refah**” kampanyasına yaptığı vurgu, önemli bir ipucu sağlamaktadır. Özel sektörü ve özellikle de dinamik olan internet platformu şirketlerini, düzenleyici kurallar koyarak sınırlayarak refahı yaygınlaştırmak gayretinin yeni dönemde de devam edeceği anlaşılmaktadır.

³ https://www.project-syndicate.org/commentary/xi-new-leadership-team-economic-challenges-by-minxin-pei-2022-11?utm_source=Project%20Syndicate%20Newsletter&ut

⁴ <https://asia.nikkei.com/Spotlight/The-Big-Story/Xi-s-clean-sweep-China-marks-new-era-with-loyalist-lineup>

Avrupa Birliğinin Çin'deki Ticaret Odası Başkanı olan 40 yıldır Çin'de yaşayan Wuttke'nin, ÇKP'nin 20'nci Ulusal Kongresi ve Başkan Şi'nin politikaları konusundaki gözlemleri dikkat çekicidir.⁵ Wuttke "The Market" dergisine verdiği mülakatta, Çin'de ideolojinin bir kez daha ekonomik çıkarların önüne geçtiği ve yetkililerin artık liyakat temelinde değil Başkan'a olan bağlılıklarıyla en üst sıralara çıkacağı bir döneme girildiğini belirtmektedir. Gelişmelerin Çin ekonomisinin dışa açılmasının devam etmeyeceğini gösterdiğini ve Çin politikalarının temelde ekonomik büyümeye göre şekillendirildiği düşüncesinin artık geçerli olmadığını söyleyen Wuttke'nin Başkan Şi ile ilgili gözlemini "**ne diyorsa onu kastediyor ve ne diyorsa onu yapıyor**" şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca Şi'nin Kongrede yaptığı konuşmada, Karl Marx'tan on beş kez söz ederken "pazar" kavramına sadece üç kez atıfta bulunduğunu da sözlerine eklemiştir.

2013 yılında Çin Komünist Partisi tarafından geniş şekilde dağıtılan "**Dokuz Numaralı Belge**"yi hatırlamak yararlı olacaktır. **Şi Jinping'in imzasını taşıdığı** kabul edilen belgede parti üyelerine düşülmemesi gereken yanlılıkları ve tehlikeleri sıralanıyordu. Belge batılı değerlere karşı "yoğun bir mücadeleye" girilmesi ana fikri etrafında oluşuyordu.⁶ Bu yedi tehlike; "*Batı anayasal demokrasisi, insan haklarının evrensel değerlerinin desteklenmesi, medyanın bağımsızlığı, sivil katılıma ilişkin Batı esinli düşünceler, piyasa yanlısı "neo-liberalizm" ve partinin yaralı geçmişine yönelik "nihilist" eleştiriler*" olarak özetlenmişti.⁷ Şi'nin iki dönem Başkanlığı sonucunda "Dokuz Numaralı Belge"deki yaklaşımı bu defa daha açık bir şekilde uygulamaya koyacak güce ulaştığı sonucu çıkarılabilir.

Yeni dönemde kamunun, özel sektör üzerindeki denetimini **arttırarak girişimciliğin Çin ekonomisine sağladığı dinamizmi** kaybettirmesi de olanaklar arasındadır. Bu nedenle de Şi'nin koyduğu 2035 yılına kadar Çin ekonomisinin iki kat büyümesi için yıllık büyümenin %5 olarak gerçekleşmesi uzak bir olasılıktır.

Önümüzdeki dönemde Çin ekonomisinin yakın geçmişte olduğu gibi GSYH'sini yılda %9 civarlarında artmayacağı anlaşılmaktadır. Başkan Şi'nin ısrarla uyguladığı "sıfır Covid-19" uygulamalarının değer zincirin de ortaya çıkarttığı aksaklıkların, kamuya ait işletmelere sağlanan sübvansiyonlarla körüklenen verimsiz yatırımların, ekonomik büyümenin yaklaşık dörtte birini oluşturan emlak sektöründe spekülasyonu önlemek için alınan önlemlerin yarattığı devasa sorunlar ve kamu borcunun GSYH %300 oranına yükselmesi sonucunda ekonomik büyümenin ancak %3 civarında gerçekleşmesi beklenmektedir. Nitekim Kasım ayı başlarında **Uluslararası Para Fonu** Çin için büyüme tahminlerin düşürerek **2022 yılı %3,2** ve 2023 yılı için ise %4,4 olarak ilan etmiştir.⁸

ABD'NİN YENİ SANAYİ POLİTİKASI VE ÇİN'E BAKIŞI

Biden Yönetiminin de sanayi politikası bakımından Trump Yönetiminden farklı bir çizgi izlemeyeceği anlaşılmaktadır. Ulusal Ekonomik Konseyinin Başkanı Brian Deese 23 Haziran 2021 tarihinde Atlantik Konseyi'nde yaptığı konuşmada bunu açıkça ifade etmiştir. Çin ve bazı diğer ülkelerin farklı kurallarla oynadığı gerçeğinin görmezlikten gelinmemesi gerektiğini hatırlatan Deese ülkelerin "**şampiyon endüstrileri barındırmak ve büyötmek için stratejik**

⁵ <https://themarket.ch/interview/china-after-the-party-congress-ideology-trumps-the-economy-ld.7703>

⁶ https://www.project-syndicate.org/onpoint/emperor-xi-cpc?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=eef39eb889-op_newsletter_10_31_2022&utm_me

⁷ <https://foreignpolicy.com/2013/08/20/the-political-economy-of-document-number-nine/>

⁸ <https://www.icis.com/explore/resources/news/2022/10/12/10814013/imf-trims-developing-asia-growth-outlook-on-china-weakness/>

kamu yatırımları yapmasının 21'inci yüzyıl ekonomisinin bir gerçeği" olduğunu ifade etmiş, **"Yirmi birinci yüzyılın ikinci çeyreği için bir sanayi stratejisine"** ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir.⁹ Bu stratejinin de temel sütunları olarak kamu yatırımlarını ve alımlarını kaydetmiştir. Deese, "ulusal çıkar için kritik öneme haiz büyüme fırsatlarına **yatırımın kamu tarafından riskten arındırılmasının**" sağlanması gerektiğini söylemiştir.

Bu yılın Ağustos ayının ilk günlerinde sanayi politikası konusundaki dönüşümün kilometre taşları artık belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Başkan Biden 9 Ağustos tarihinde, **"Yarı İletken Üretimi için Yararlı Teşvikler Oluşturma ve Bilim Yasasını** (Creating Helpful Incentives to Produce Semiconductors –**CHIPS and Science Act 2022**)" imzalamış ve yasa yürürlüğe girmiştir. Yasa, teşvik ve yönlendirmenin ötesinde ciddi mali kaynak ve vergi imtiyazları sağlamaktadır. Bu gelişmeye yol açan süreç tanımlanırken Çin'in teknolojik rekabette ön alma olasılığına atıfta bulunulmuştur. Yasa ile toplamda 280 milyar dolar tutarında bir kaynak teknoloji gelişimine ve yarı iletken üreticilerine tahsis edilmiş olmaktadır.

Harvard Üniversitesi saygın Profesörlerinden Dani Rodrik "yakın zamana kadar ortamlarda atıfta dahi bulunmaktan **kaçınılan sanayi politikası kavramının, artık bütün şiddetiyle geri döndüğünü**" belirtmiş ve bir zamanlar "ticaret politikası tamamen küresel iş bölümü ve verimlilik arayışıyla ilgili iken; şimdi esneklik ve yerel tedarik zincirlerini korumaya" yöneldiğini kaydetmiştir¹⁰.

Biden Yönetimi, CHIPS Yasası ile artık girişimcilerin yatırım yapacakları alanları büyük sübvansiyonlarla belirleyerek liberal ekonomik model yerine, **"kamu güdümlü" ekonomik modeli yansıtan bir yaklaşım göstermiştir**. Böylece "ulusal güvenlik ve ekonomik büyüme" amaçlarının **hangi sektör tarafından sağlanabileceği kamu otoritesi tarafından belirlenmiş** olmaktadır. Bu gelişmeler Çin'in teknoloji alanında rekabetine Çin'in uyguladığı yaklaşımı benimsemek suretiyle karşılık vermek anlamında değerlendirilebilir.¹¹ Başlatılan bu uygulamanın ne derece yaygınlaşacağı zaman içinde görülecektir.

Diğer taraftan Çin ile yarışma ABD'de yeni bir uygulamaya da yol açmıştır. Biden Yönetiminin 15 Eylül 2022 tarihinde uygulamaya koyduğu karar ile yabancı şirketlerin satın aldığı veya denetimini sağladığı Amerikalı şirketlerin **ulusal güvenlik yönünden tabi olacakları kuralları sertleştirmiştir**. ABD'de şirket satın alan yabancı yatırımcı "Birleşik Devletlerdeki Yabancı Sermaye Komitesi - Committee on Foreign Investment- CFIUS" ile bir sözleşme yapmak zorundadır. Yeni Karar ile ¹² Komitenin, uygulayacağı ana ilkelere, Biden Yönetim tarafından kısıtlayıcı yeni ilkeler ilave edilmiştir. Buna göre savunma sanayinin dışında kalsa dahi "değer zincirinin" bir parçası olması dolayısıyla ulusal güvenlik ile ilişkilendirilebilen hususların da incelemeye dâhil edilmesinde yeni ölçütler getirilmektedir.

CFIUS'un belirlediği kurallara firmalar güvenlik amacıyla uymayı taahhüt etmektedir. Komitenin, firma tarafından kabul edilen kurallara uyulmadığı durumlarda önemli cezalar vermek, firmadaki yabancı ortağın hisselerinin satılmasını talep yetkisi de bulunmaktadır. Son günlerde popüler video uygulaması TikTok firmasının Çinli hissedarları ile "güvenlik ile ilgili endişeleri" gidermek üzere kapsamlı bir sözleşme yapılması gündemdedir. Çin yasalarının

⁹ <https://www.atlanticcouncil.org/commentary/transcript/the-biden-white-house-plan-for-a-new-us-industrial-policy/>

¹⁰ https://www.project-syndicate.org/commentary/economics-turned-upside-down-in-the-us-by-dani-rodrik-2021-09?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_

¹¹ B.Aran; "ABD chips yasası ve "yarı iletken" rekabetinin, liberal ekonomik sisteme ve sanayi politikasına yansımaları"; Değerlendirme Notu; TEPAV; Ağustos2022 N202226

¹² <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/09/15/fact-sheet-president-biden-signs-executive-order-to-ensure-robust-reviews-of-evolving-national-security-risks-by-the-committee-on-foreign-inv>

Çinli firmaların Çin'in resmi kurumlarına bilgi sağlamak yükümlülüğü bulunması ABD'deki uygulamaların daha da sertleşmesi sonucunu doğurmaktadır.¹³

BİDEN Şİ GÖRÜŞMESİ

Rekabetin iyice hız kazandığı günümüzde, ABD ve Çin arasında ilişkilerde ciddi bir gerginlik ortaya çıkmış ve **Başkan seviyesindeki** temaslar birkaç telefon görüşmesi dışında gerçekleşmemiştir. Bu bakımdan Başkan Biden göreve geldikten sonra **Başkan Şi** ile ilk yüz yüze görüşmesi **Bali'de G20 toplantısı marjında** 14 Kasım tarihinde gerçekleşen görüşme önem kazanmıştır. Bu görüşme iki ülke arasında gerginleşen ilişkilerin bundan sonra nasıl şekilleneceği açısından önemlidir.

Üç saat süren toplantıda iki ülke arasındaki yarışmanın **çatışmaya dönmeden yönetilmesi** ve iklim değişikliği, borç sorunu, küresel makroekonomik istikrar, sağlık konuları ve küresel gıda güvenliği dâhil olmak üzere küresel bakımdan önemli sorunlarda işbirliği yapılması **amacıyla üst düzey iletişimin** sürdürülmesi konusunda ortak bir anlayışa vardıkları anlaşılmaktadır. Başkan Biden daha sonra Dışişleri Bakanı Blinken'in önümüzdeki günlerde Çin'i ziyaret etmesinin öngörülmesini belirtmiştir.

Toplantı ile ilgili Beyaz Saray'dan yapılan basın açıklamasında ilginç olan husus, Başkan Biden'in, insan hakları konusuna genel ifadelerle değindikten sonra, Çin'in Sincan, Tibet ve Hong Kong'da uygulamaları ile ilgili rahatsızlık ifade ettiği belirtilmektedir. Başkan Biden'in Tayvan konusuna vurgu yaparak ABD "tek Çin" konusundaki politikasının değişmediğini kaydettiği ifade edilmiştir.¹⁴

Toplantı ile Çin Dışişleri Bakanlığının uzun basın bildirisinde ise, görüşmede Başkan Biden'in ABD yeni bir Soğuk Savaş arayışında olmadığını, **"Tayvan'ın bağımsızlığını, iki Çin'i veya bir Çin'i ve bir Tayvan'ı desteklemediğini"** belirtmiş olduğuna yer vermesi dikkat çekmektedir.¹⁵

Tayvan konusunun iki ülke arasında **çözülmemeyen ancak "idare edilen"** bir sorun olarak kalmaya devam edeceği anlaşılmaktadır.

SON SÖZ

Başkan Biden Çine'e karşı daha az rahatsız edici bir söylem geliştirmiş olmakla beraber iki ülke arasındaki ilişkilerde gerginlik yaratan unsurların devam etmesi beklenmektedir. ABD'nin Çin'in teknolojik rekabet gücünü zayıflatmak aldığı için önlemlerin, bu amaçla uyguladığı ihracat kısıtlamalarının, Temsilciler Meclisi Başkanı Pelosi'nin Çin'i tahrik eden Tayvan ziyaretinin oluşturduğu gergin ortama rağmen **iklim konuları gibi küresel alanlarda işbirliğinin** geliştirilebileceği düşünülmektedir.

Diğer taraftan ilişkilerde gerginliği artıran bir unsur da Çin'in Rusya ile yakın ilişkileridir. Özellikle nükleer silahların kullanımı ile ilgili konularda Çin'in, ABD'nin endişelerini karşılayacak bir zemin oluşturabileceği düşünülmektedir. Bali G20 toplantısında bu yönde bir adım atıldığı görülmüştür.

¹³ D.McCabe;"US details How It Plans to Police Firms"; The New York Times; 20 Ekim 2022

¹⁴ <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/11/14/readout-of-president-joe-bidens-meeting-with-president-xi-jinping-of-the-peoples-republic-of-chi>

¹⁵ https://www.mfa.gov.cn/eng/zxxx_662805/202211/t20221114_10974686.html

Uluslararası ticaret ve finans mimarisinin çağın gereklerine uyumlu olarak **yeni kurallarla** güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu konuda Çin farklı saiklerle de olsa yeni kuralların oluşmasında ön almayı hedeflemektedir. ABD'nin ve Çin'in yeni kuralları tek taraflı oluşturması; iki kutuplu ve belki de çelişen kuralların geçerli olduğu karmaşık yeni gerginlik alanlarının filizlenmesine müsait bir ortamın şekillenmesi anlamına gelecektir. Bu konuda farklılıkların yeni gerginliklere vesile olmayacağı bir ortamın oluşturulması yararlı olacaktır.

Yirmi Birinci yüzyılda küresel anlamda siyasi, ekonomik ve ticari ilişkilerinin niteliğini ABD ve Çin arasında oluşacak "birlikte var olma" anlayışının şekillendirmesi beklenir.